

1. SVĚTOVÁ VÁLKA: ČESKOSLOVENŠTÍ LEGIONÁŘI V RUSKU

lekce IV pro rozvoj informační gramotnosti

autorka lekce: Bc. Klára Rozsypalová, Městská knihovna Loket, 2014

Definice informační gramotnosti:

Schopnost jednotlivce prostřednictvím dostupných informačních metod a technologií vyhledávat, zpracovávat, vyhodnocovat a využívat informace¹

Anotace

Lekce tematicky zaměřená na práci s tištěnými i elektronickými zdroji. Žák se učí vyhledávat konkrétní informace o tématu, kterým je 1. světová válka (Českoslovenští legionáři). V průběhu lekce žák pracuje s literaturou zaměřenou na toto téma i s online zdroji. Žákům jsou představeny zajímavé online zdroje.

Cílová skupina

žáci 9. ročníku ZŠ

poznámka: podle požadavků pedagogů a návaznosti na ŠVP (téma by mělo korespondovat se školním učivem)

Časová dotace

60 - 90 minut

poznámka: 2 vyučovací hodiny jsou optimální pro vypracování všech úkolů

Vymezení v RZP ZV

Vzdělávací oblast: Člověk a společnosti, vzdělávací obor: dějepis

- Člověk v dějinách: význam zkoumání dějin, získávání informací o dějinách; historické prameny
- Moderní doba: první světová válka a její politické, sociální a kulturní důsledky

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace: vzdělávací obor: český jazyk a literatura

- samostatné získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření

Pomůcky

vybrané texty k použití pro skupiny (viz níže), tabule (flipchart), psací potřeby, přístup na internet. Vhodná literatura dostupná ve fondu, tematicky zaměřená na 1. světovou válku (naučná i beletrie – výběr přizpůsobíme věku žáků) *Pomůcky a příprava podrobně u každé z aktivit.*

Cíl lekce

- představení literatury tematicky zaměřené na 1. světovou válku ve fondu knihovny /beletrie i naučná literatura (výběr vhodný pro danou věkovou skupinu)
- ukázka literárního žánru: deníky
- nácvik čtení s porozuměním, definování informační potřeby na základě čteného textu
- osvojení dovednosti pracovat s odborným textem – vyhledání relevantních informací v textu
- strategie vyhledávání v různých informačních zdrojích (tištěných i dostupných na internetu)

---

¹ PLANKOVÁ, Jindra a Jan ŠVEJDA, 2003. Informační gramotnost. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002038&local_base=KTD

- strategie zpracování referátu na dané téma

Žák v průběhu lekce rozvíjí:

- **čtenářské dovednosti:** čtení s porozuměním, práce s beletristickým i odborným textem, posuzování a hodnocení čteného textu, formulace vlastních názorů,
- **informační dovednosti:** definování informační potřeby, propojování informací z různých pramenů, používání klíčových slov, vyhledávání informací v sekundárních zdrojích /online katalog
- **komunikační dovednosti:** prezentace informací, komunikace při týmové práci, naslouchání, vyjádření vlastního názoru
- **sociální kompetence:** spolupráce ve skupině, naslouchání, sebereflexe

Použité metody²

- brainstorming
- tabulka V-CH-D (Vím, chci vědět, dozvěděl jsem se)
- klíčová slova

Online zdroje využité v lekci

- Český rozhlas: Před 100 lety, dostupný z: <http://www.rozhlas.cz/pred100lety/portal/>
- Paměť národa, dostupný z: <http://www.pametnaroda.cz/>
- Vojenský historický ústav: dostupný z: <http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/tajemstvi-vojenskeho-kufriku/rusky-legionar/>
- Památník čs. legií: dostupný z: <http://pamatnik.valka.cz/index.php/s-legie/v-rusku>
- Klub přátel ppk. Karla Vašátky: československé legie: dostupný z: <http://www.karelvasatko.cz/historie-ceskoslovenskych-legii>

Tištěné zdroje využité v lekci³

KRIS. *Svoboda!: Rusko, 1914-1920: fiktivní válečný deník příslušníka Československé legie. 1. díl, Z Prahy do Čeljabinska*. Praha: Meander, 2013. 89 s. Pro Emu; sv. 14. ISBN 978-80-87596-29-6.

SEIFERTOVÁ, Lucie. *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí*. Praha: Petr Prchal, 2003. [88] s. ISBN 80-242-1042-8.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František. *Československo 1918-1938*. Praha: Albatros, 1992. 63 s. Dějiny v obrazech. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-00546-8.

Poznámka před začátkem lekce: Žáci jsou učitelem předem připraveni na to, že lekce je tematicky zaměřená na 1. světovou válku, ale nevědí užší tematické zaměření.

Úvod

- žáci jsou rozděleni do skupin – losování obrázků s legionáři – připravíme podle počtu žáků (nejlépe skupiny po 3-4)
- Příprava kartiček s obrázky: vojáci – uniformy, které nosili legionáři v Rusku. (viz foto č.1 v příloze C.1)
  - Na druhé straně kartičky je pro každého vojáka napsán úkol (2 otázky – součást dalšího úkolu lekce)

² Popis použitých metod "Čtením a psaním ke kritickému myšlení": <http://mistoprozivot.cz/index.php?id=41>

³ poznámka: z těchto zdrojů byly použity kopie stran. Přímé odkazy (strany, web) zaznamenány u jednotlivých úkolů

I. ČÁST

UVEDENÍ DO TÉMATU

1. Zjištění tématu lekce

Příprava: na tabuli je napsáno 5 klíčových slov, které se vztahují k tématu LEGIONÁŘI: Rusko, dobrovolník, Česká družina, Zborov, Jaroslav Hašek

Cíl: Žáci se podle klíčových slov pokusí najít, co tato slova spojuje.

Zadání:

- V první fázi: vyzveme žáky, aby přemýšleli a nahlas říkali návrhy. Ty zapisujeme na tabuli. Pokud uhodnou hledané slovo, ověří si na internetu, zda byl úsudek správný (viz fáze 2)
- V druhé fázi: pokud neuhodnou slovo na základě úsudku, přistoupíme k vyhledání slova za použití internetu
  - ✓ **Pokyn žákům k úkolu (nutné vysvětlit pro nácvik správného hledání na internetu):** do vyhledávače (např. google) zadat 3 libovolná slova (výběr ze zadaných slov – možno pokusit se společně rozhodnout, která tři z pěti slov jsou nevhodnější), vzájemně je propojit booleovským operátorem **AND**.
  - ✓ **cíl:** žák se naučí zpřesnit dotaz pomocí operátoru AND

Po nalezení slova alespoň 2 skupinami napíšeme na tabuli odpověď: ČS. LEGIONÁŘI

Očekávaný výstup: Žáci po tomto úkolu tedy již vědí, jaké je přesné zaměření lekce.

2. Brainstorming

- ✓ práce ve skupině.
- ✓ Časová dotace: 5 minut

Zadání: Pište na papír ve skupině hesla/krátké věty, která vás napadnou téma 1. světová válka a legionáři. Může to být cokoliv, na co si vzpomenete z výuky, nebo jste sami četli, slyšeli v TV nebo v rádiu. Pište velkými písmeny.

Vysvětlení, proč toto děláme (smysl úkolu): tuto metodu můžeme využít například pro školní práce (referáty). Metoda nám pomůže z mozku "vydolat", co již o tématu víme. Utřídíme tak myšlenky.

Vyhodnocení úkolu: jednotlivé papíry spojíme na tabuli, přečteme odpovědi. Zatím nevyškrtáváme žádná hesla.

3. Vyhledávání informací z textu (naučná literatura –tištěný zdroj, internet)

- ✓ práce ve skupině
- ✓ Časová dotace: 5 minut

Úkol: Vyhledání informací v textu/encyklopedie

Pomůcky: Každá skupina dostane okopírovanou dvoustranu z knihy Dějiny českého národa: Lucie Seifertová (dvoustrana – kapitola 1. světová válka)+ zvýrazňovač

Zadání: Vaším úkolem je během 3 minut najít na této dvoustraně všechny informace, které se přímo vztahují k tématu a zakroužkovat/označit je zvýrazňovačem.

Vyhodnocení: Na tabuli na papíry s hesly z 1. úkolu připišeme další hesla: žáci je diktují z okopírovaného textu

Poznámka: Instruovat žáky, aby říkali pouze jednoslovná hesla/spojení, ne celé věty (př. Itálie, cizinecká legie, bitvy, zákop, Arras, Rumburk, přeběhlíci, zajatci, rota "Nazdar" atd)

Úkol:Rámec - souvislosti

metoda: tabulka V-CH-D

Zadání: každá skupina má stejný úkol – napište 5 střežejních informací o 1. sv. válce, které s jistotou víte: (proč- kdo-s kým-konec –kdy) – časový limit 5 minut

Instrukce k dalším částem tabulky:

Chci vědět: napište 5 otázek, které potřebujete zjistit, aby jste se dozvěděli základní informace o legiích (instrukce: společně se dohodnout, co je důležité)

Dozvěděl jsem se: v časovém limitu 20 minut odpoví na své otázky (zadané v kolonce "CH") můžete použít tyto zdroje: knihy, internet, připravený souhrnný text⁴

Instrukce: Samostatné vyhledávání v zajímavých zdrojích na internetu:

Úkol: Chceme najít nějaké zajímavé informace o 1. světové válce na internetu. Příklady, jak můžete hledat:

Do vyhledávače napsat: 1. světová válka AND legionáři AND Rusko = prohlédneme odkazy, neklikáme hned na ten první, který se nám nabídne.

Poznámka: Předvést v praxi. Po načtení odkazů vyzveme žáky, aby se podívali a řekli, jaký odkaz by si vybrali (připomeneme, že chceme důvěryhodný zdroj a kvalitní video).

4. Vyhledávání konkrétních informací na internetu

- ✓ práce ve skupině
- ✓ Časová dotace: 10 minut

Úkol: Identifikace uniforem přísl. čs. legií v Rusku. Zjistit, komu patřila uniforma na obrázku skupiny + odpovědět na otázku.

Zadání: Na zadní straně vašeho obrázku vojáka najdete 2 otázky. Odpovězte na ně. Odpovědi najdete na stránkách <http://www.karelvasatko.cz/>.

Cíl: Žák na základě otázky vyhledá v konkrétním zdroji informace, které mu odpoví na danou otázku. (Otázka se vztahuje k hledanému obrázku uniformy a jeho popisku–např. "Co je to šuba?) Zadán je pouze konkrétní webový zdroj, žák musí sám vyhledat na stránkách webu záložku, která se vztahuje k tématu (Československé legie v Rusku – výstroj a výzbroj). Žák se tak učí orientovat se na webu a hledat v něm konkrétní informace.

Poznámka: zadané webové stránky jsou velmi přehledně organizovány, proto by neměl být větší problém informace nalézt.

Shrnutí celé části I

Přečteme společně z tabule to, co již k tématu víme, zvýrazňovačem zakroužkujeme důležitá hesla.

Očekávaný výstup: (Co bychom již měli o tématu vědět): Připomenuli jsme si základní informace o 1. svět. válce. V Rusku bojovali čs. legionáři, důležitou bitvou je bitva u Zborova. Víme, jaké vybavení vojáci měli. Známe webový zdroj, ve kterém můžeme nalézt užitečné informace o čs. legiích.

II. ČÁST

LEGIONÁŘI V RUSKU – DŮLEŽITÉ INFORMACE O TÉMATU

Poznámka: Pro tuto část je využit materiál Vojenského historického ústavu Praha, který aktuálně vyhlásil soutěž "Tajemství vojenského kufříku".

Na stránkách soutěže⁵ je k dispozici graficky velmi pěkně zpracovaný interaktivní kufřík ruského legionáře. V úvodu této části je žákům promítnut na plátno (projektorem) tento kufřík a společně jej prozkoumáme. Dále žáci pracují ve skupinkách.

Úkol: Dle událostí na mapě sestavit příběh legionáře A.D. Martince

⁴ text sestaven z tohoto zdroje: <http://legiefilm.fonio.cz/legie-v-case> /zkrácený text, výběr jednotlivých událostí s datem + úvod ke každé události

⁵<http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/tajemstvi-vojenskeho-kufriku/rusky-legionar/>, cit. 2014-11-10

- ✓ skupinová práce
- ✓ časová dotace: 30 minut

Zadání: Na webu, který jsme si teď představili, je kromě kufříku i interaktivní mapa událostí. Vaším úkolem je podle zadání (žáci dostanou zadání na papíře – viz. foto č.2 v příloze lekce) vypracovat jednotlivé otázky za použití internetu a dostupné literatury v knihovně. Každá ze skupin bude mít rozdílný úkol, dohromady pak složíme celý příběh legionáře Antonína D. Martince.

Pomůcky: web (NVU Praha viz výše), pracovní list na zapisování odpovědí (foto č.2 v příloze C.1), tužka

Vyhodnocení úkolu: Poté, co jednotlivé skupiny vypracují samostatně úkol, vyberou z připravených karet událostí (fotografie+datum⁶) tu, kterou zpracovali a společně pak vytvoří časovou osu příběhu. Podle časové osy společně sdělíme informace, které žáci vyhledali.

Očekávaný výstup: (Co bychom již měli o tématu vědět): Vyhledali jsme v důvěryhodných webových zdrojích informace o čs. legionářích v Rusku, víme, jaké nosili uniformy, víme, jak se nazývala určitá část výstroje (zjišťováno v otázkách na kartičce vojáka). Na základě časové osy příběhu známe jednotlivé významné události (Bitva u Zborova, Čeljabinský incident, Česká družina, 28. pěší pluk, 3. dělostřelecký pluk Jana Žižky z Trocnova, Vladivostok-cesta legionářů domů).

III. ČÁST DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITY

Poznámka: tyto aktivity lze zařadit podle toho, zda máme ještě nějaký čas navíc. Dle mé zkušenosti lze stihnout video [délka 3,5 min] (to je vhodné jako závěr lekce), někdy i přečtení úryvku z deníku legionáře (viz níže).

Doplňující úkoly k samostatné práci /nebo ve skupinách

- ✓ Najděte na internetu 3 jména slavných osobností, které patřili k ČS. legiím v Rusku
- ✓ Najděte na webu Český rozhlas stránky, které se zabývají 1. světovou válkou
- ✓ Najděte webové stránky, na kterých lze získat informace o památníku legionářů 1. svět. války
- ✓ Najděte na youtube 3 videa, která jsou o legionářích

Náslech textu: deníky legionářů

Deník legionáře – na webu:

<http://legionarjaroslavjanda.cz/denik-legionare/>

<http://jemelkovi.cz/Leg5.html>

Lze použít i deník ve fondu knihovny, pokud máme.

Video: "Cesta legionářů domů" zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=skHpjklhvNA>

Doprovodné materiály jsou na následující straně (Příloha C.1)

⁶zdroj:<http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/tajemstvi-vojenskeho-kufriku/rusky-legionar/> = **mapa událostí**, cit. 2014-11-10

PŘÍLOHA C.1

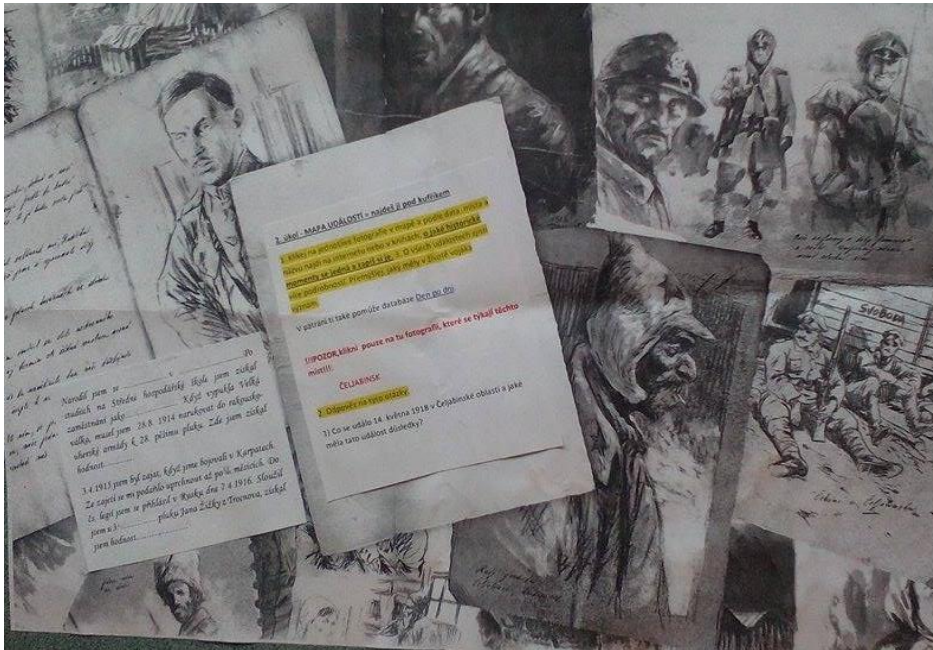

Obrázek 1: kartičky vojáků pro rozdělení do skupin.

Na druhé straně obrázku je jedna otázka (viz zadání úkolu), na kterou skupina v průběhu lekce najde odpověď.

Zdroj:

<http://www.karelvasatko.cz/historie-ceskoslovenskych-legii/vyzbroj-a-vystroj/ruske-legie>

Obrázek 2: Pracovní list s úkoly.

Kopie z knihy:

KRIS. Svoboda!: *Rusko, 1914-1920: fiktivní válečný deník příslušníka Československé legie. 1. díl, Z Prahy do Čeljabinska.* Praha: Meander, 2013, s. 36. Pro Emu; sv. 14. ISBN 978-80-87596-29-6.

Kopie je doplněna 2 texty:

- vytrhaná slova:** žák doplňuje životopisné údaje vojáka Martince/informace hledá v interaktivním vojenském kufříku. Zdroj: <http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/tajemstvi-vojenskeho-kufriku/rusky-legionar>
- Zadání úkolu k interaktivní mapě událostí:** každá skupina má 2 místa (města) z mapy +úkol, co má zjistit. Zdroj: <http://www.vhu.cz/operace-historikon-zakladni-informace-a-objednavky-2/tajemstvi-vojenskeho-kufriku/rusky-legionar>